

РІШЕННЯ ПЕРШОГО ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ГІДРОМЕТЕОРОЛОГІЧНОГО З'ЇЗДУ

Перший Всеукраїнський гідрометеорологічний з'їзд, організований Гідрометеорологічним інститутом Одеського державного екологічного університету, Українським гідрометеорологічним центром та Одеським метеорологічним товариством, відбувся 22-23 березня 2017 р. у м. Одеса у дні святкування Всесвітнього дня водних ресурсів і Всесвітнього метеорологічного дня, а також у рік святкування 85-річчя Одеського державного екологічного університету.

В роботі з'їзду взяли участь 157 делегатів, які представляли Управління гідрометеорології Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) Міністерства внутрішніх справ України, Український гідрометеорологічний центр, гідрометеорологічну службу Збройних Сил України, Центральну геофізичну обсерваторію, регіональні та обласні центри з гідрометеорології, науково-дослідні інститути НАН та ДСНС України, вищі навчальні заклади України, та інші фахівці у галузі гідрометеорології й суміжних областях науки і практики.

В роботі з'їзду також взяли участь та представили доповіді учасники з науково-дослідного гідрометеорологічного інституту Республіки Азербайджан, Єреванського державного університету (Республіка Вірменія), Республіканського центру з гідрометеорології, контролю радіоактивного забруднення та моніторингу довкілля (Республіка Білорусь), Білоруського державного університету, Пловдивського університету (Болгарія), Державної гідрографічної служби Грузії, Інституту географії Республіки Казахстан, Всеросійського НДІ сільськогосподарської метеорології, Фінського метеорологічного інституту та Гельсінського університету (Фінляндія), Шведського метеорологічного та гідрологічного інституту, а також Центральноєвропейського університету (м. Будапешт, Угорщина). Співдоповідачами були також представники Потсдамського інституту досліджень впливу змін клімату, Потсдамського університету (ФРН), Варшавського інституту геології, дослідницького центру Thomson Reuters Agriculture Research (Велика Британія).

Робота з'їзду в рамках пленарних, секційних і стендових сесій проводилася за шістьма тематичними напрямками: Метеорологія, Кліматологія, Агromетеорологія, Гідрологія, Океанологія, Гідрометеорологічна освіта.

На з'їзді було обговорено сучасний стан і проблемні питання подальшого розвитку української гідрометеорології, в тому числі:

- організаційні проблеми у сфері гідрометеорологічної діяльності;
- методологічні проблеми розвитку гідрометеорології як складової наук про Землю;
- шляхи і проблеми забезпечення гідрометеорологічної безпеки України;
- роль гідрометеорології у вирішенні проблем загальнодержавного та регіонального розвитку, а також адаптації до змін клімату, що відбуваються;
- сучасні методи і технології гідрометеорологічних досліджень;
- інноваційні точки розвитку гідрометеорології;
- стан гідрометеорологічної освіти, проблеми підготовки та підвищення кваліфікації фахівців-гідрометеорологів в Україні.

Окреме пленарне засідання було присвячене створенню громадського об'єднання «Українське метеорологічне та гідрологічне товариство». Було затверджено статут товариства, обрані його керівні органи, а також була підтримана пропозиція щодо вступу товариства в Європейське метеорологічне товариство.

Перший Всеукраїнський гідрометеорологічний з'їзд відзначає все зростаючу стратегічну роль гідрометеорології в цілому та окремих її ланок, у т.ч. оперативних, наукових й освітніх структур у забезпеченні гідрометеорологічної безпеки країни, захищеності населення, державних інститутів, суб'єктів бізнесу та економіки в цілому від несприятливого впливу погоди й змін клімату, що відбуваються.

З огляду на зазначене, Перший Всеукраїнський гідрометеорологічний з'їзд констатує, що непродумані адміністративні реформи 2011 року, зокрема ліквідація самостійного органу державного управління у сфері гідрометеорології (Держгідромету) і хронічне недофінансування галузі, призвели до втрати українською гідрометеорологічною службою провідних позицій у світовому рейтингу гідрометеорології, її суттєвого відставання у технічному переоснащенні, яке здійснюється швидкими темпами у більшості країн світу. Наукові й технологічні успіхи в області метеорології, кліматології, гідрології, агromетеорології, океанології, гідрографії та суміжних напрямках надають можливість підняти на якісно новий рі-

вень гідрометеорологічне обслуговування як населення, так і галузей економіки. В той же час, на всіх рівнях (від державного до пересічного громадянина) швидко зростає попит на якісну гідрометеорологічну інформацію (метеорологічну, кліматологічну, агрометеорологічну, гідрологічну, океанологічну та гідрографічну), підвищується значущість і роль гідрометеорології у житті суспільства у зв'язку з новими викликами та загрозами, пов'язаними в першу чергу із змінами клімату, що відбуваються на території України.

У зв'язку з вищезазначеним з'їзд звертається до центральних органів виконавчої влади, Верховної Ради України з наполегливою пропозицією щодо поновлення статусу гідрометеорологічної служби (агентства) як центрального органу виконавчої влади.

Перший Всеукраїнський гідрометеорологічний з'їзд з глибоким занепокоєнням відзначає негативні тенденції у вищій гідрометеорологічній освіті, пов'язані із зникненням окремої спеціальності «Гідрометеорологія», а також із невизначеністю подальшої підготовки молодших спеціалістів у гідрометеорологічних технікумах Одеського державного екологічного університету. Ці тенденції призведуть до суттєвого зменшення обсягу професійних компетентностей випускників освітніх гідрометеорологічних програм, які встановлені стандартами Всесвітньої метеорологічної організації (ВМО), а також Рекомендованої практики з питань метеорологічного забезпечення авіації Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО). Вже зараз в оперативних і наукових підрозділах відчувається нестача професійних кадрів, яка з кожним роком зростає. Це також пов'язано з низьким рівнем оплати праці в такій науково- та технологічно ємній галузі як гідрометеорологія, економічна і соціальна ефективність якої у сучасних умовах різко зростає у зв'язку зі збільшенням кількості й інтенсифікацією небезпечних і стихійних погодних умов, збитки від яких можуть мати катастрофічні наслідки в економічній та соціальній сферах.

Продовження згаданих негативних тенденцій неминуче суттєво вплине на стан гідрометеорологічного забезпечення, а також може мати негативні міжнародні наслідки.

У зв'язку з цим з'їзд звертається до Міністерства освіти і науки України, Кабінету Міністрів України з пропозицією поновити окрему спеціальність «Гідрометеорологія» в Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затверджену Постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку

галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», переглянути умови праці та суттєво збільшити фінансування технічного переозброєння галузі, яка забезпечує гідрометеорологічну безпеку країни.

Перший Всеукраїнський гідрометеорологічний з'їзд вважає головними напрямками гідрометеорологічної діяльності у найближчій і середньостроковій перспективі:

- створення центрального органу державної виконавчої влади з питань гідрометеорології й моніторингу природного середовища;
- розвиток державної мережі спостережень на основі докорінного технічного переобладнання;
- розвиток базових технологій збору, опрацювання, архівації, зберігання та використання даних про стан атмосфери, гідросфери, криосфери і поверхневого шару ґрунту на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- створення на основі застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій єдиного електронного Національного банку даних гідрометеорологічних спостережень, забезпечення доступу до цієї інформації науковців, дослідників, студентів, які працюють і навчаються за різними напрямками гідрометеорології;
- розвиток за допомогою міжнародного співробітництва і кооперації сучасних технологій прогнозування стану природного навколишнього середовища та його забруднення;
- пріоритетний розвиток інформаційного обслуговування всіх категорій споживачів, активну участь у розбудові Глобальної рамкової основи для кліматичного обслуговування під егідою ВМО;
- впровадження системи кліматичного обслуговування населення і економіки України в умовах адаптації до змін клімату, що відбуваються;
- розвиток і впровадження сучасних методів економічної оцінки гідрометеорологічної інформації й гідрометеорологічного забезпечення розвитку економіки України;
- розвиток наукових досліджень у зазначених вище пріоритетних напрямках гідрометеорологічної діяльності;
- підготовку і підвищення кваліфікації працівників гідрометеорологічних підрозділів у відповідності до стандартів ВМО;
- розвиток міжнародного співробітництва через робочі органи ВМО, спільні наукові та освітні міжнародні проекти, участь у роботі Європейського метеорологічного товариства;
- розвиток всебічного діалогу між гідрометеорологічною спільнотою й органами влади, в тому

числі через органи громадянського суспільства, одним з яких повинно стати Українське метеорологічне і гідрологічне товариство;

- роз'яснення все зростаючої важливості врахування оперативної, наукової та іншої гідрометеорологічної (в т.ч. кліматичної) інформації у практичній діяльності органів влади, бізнесу і окремих громадян.

Пріоритетними завданнями у сфері метеорології та кліматології з'їзд вважає:

- забезпечення поступового технічного і технологічного вдосконалення системи гідрометеорологічних спостережень, включаючи розвиток і розширення мережі спостережень за станом навколишнього середовища, в тому числі за кліматичною системою, в рамках створення ефективної системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та небезпечних гідрометеорологічних явищ, а також зменшення збитків в економіці і соціальній сфері;
- розвиток і впровадження сучасних моделей і методів метеорологічного прогнозування різної завчасності, просторового і часового розділення та створення безперервної системи прогнозування;
- вдосконалення метеорологічного обслуговування аеронавігації у відповідності з вимогами Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО);
- розробку Державної цільової науково-технічної програми проведення досліджень у сфері зміни клімату, спрямованої на забезпечення прогнозування на постійній основі викидів парникових газів за різними сценаріями розвитку економіки держави та її окремих секторів, оцінки фактичних очікуваних змін клімату та їх наслідків, наукового обґрунтування заходів із запобігання негативним змінам клімату й адаптації до них;
- розбудову системи кліматичного обслуговування у сфері змін клімату у відповідності до рішень Всесвітньої метеорологічної організації, створення Кліматичного центру України для вирішення завдань оперативного та наукового кліматичного обслуговування галузей економіки, включаючи розвиток систем підтримки прийняття рішень в ситуаціях, пов'язаних з несприятливими погодно-кліматичними явищами (посухи, паводки і т.д.);
- удосконалення системи критеріїв небезпечності явищ погоди для запровадження їх в нормативні документи та уточнення переліку небезпечних і стихійних явищ погоди;
- створення інтерактивного каталогу наявних

електронних баз даних багаторічних спостережень за гідрометеорологічними величинами по різних регіонах України;

- підвищення рівня взаємодії між різними організаціями, які працюють у сфері метеорології і кліматології (науковими, оперативними), створення консорціумів для спільної розробки наукових проектів, залучення до цих консорціумів зацікавлених організацій, які є споживачами кліматичних та метеорологічних даних та прогнозів;
- підготовку до створення нової версії Кліматичного кадастру України з використанням сучасних наукових підходів, які б враховували наявні зміни регіонального клімату;
- підвищення рівня обізнаності та розуміння населенням і суб'єктами господарювання важливості і ефективності правильного реагування на отримання інформації про фактичний й прогнозований стан погодних умов у різних сферах економічної та суспільної діяльності;
- підвищення обізнаності громадянського суспільства та органів державної влади з усіма аспектами проблеми зміни клімату, в т.ч. через створення інтернет-порталу, який, з одного боку, був би майданчиком для обміну думками і досвідом між постачальниками кліматичних сервісів, а з іншого, інформував би зацікавлені організації та органи влади про можливі наслідки змін клімату і заходи щодо їх пом'якшення.

Пріоритетними завданнями у сфері агрометеорології з'їзд вважає:

- збереження кількості агрометеорологічних спостережень (фенологічних та визначення запасів вологи), необхідних для ефективного агрометеорологічного забезпечення агропромислового комплексу країни;
- удосконалення (модернізація) діючих моделей продуктивності основних сільськогосподарських культур з урахуванням сучасних агрокліматичних умов та нових сортів;
- розробку нових моделей продуктивності для прогнозування урожаю сільськогосподарських культур, площі яких в Україні значно збільшилися останніми роками (соя, ріпак, нут);
- розробку нових методів для розрахунку запасів продуктивної вологи у ґрунті під основними сільськогосподарськими культурами на різних глибинах;
- переобладнання метеорологічних станцій з агрометеорологічним напрямком робіт сучасними агрометеорологічними приладами.

Пріоритетними завданнями у сфері гідрології з'їзд вважає:

- впровадження положень Водної рамкової директиви ЄС (2000/60/ЄС), в тому числі розробка нового каталогу водних об'єктів України, нормативів якості води й управління водними ресурсами;
- створення шкали небезпечних гідрологічних явищ при затопленнях територій в басейнах річок України відповідно до Водної паводкової директиви ЄС (2007/60/ЄС);
- розробку методів оцінки і прогнозу наслідків антропогенного впливу на водні ресурси в умовах змін клімату, а також розвиток методів довгострокових прогнозів гідрологічних характеристик;
- подальший розвиток теоретичної і прикладної гідрологічної науки, націлений на розробку та прийняття на державному рівні нормативних документів щодо проектування, будівництва і експлуатації гідротехнічних споруд в країні;
- оцінку зміни гідрологічного режиму водних об'єктів України та розробка довгострокового прогнозу кількісних характеристик водних ресурсів країни у зв'язку з суттєвими коливаннями кліматичних умов, що відбуваються протягом останніх десятиріч;
- розвиток співпраці українських гідрологів з міжнародними інституціями над спільними науковими проектами з метою впровадження міжнародних стандартів гідрологічних досліджень;
- оснащення мережі станцій сучасними приладами та обладнанням для регулярного гідрологічного і гідрохімічного моніторингу.

Пріоритетними завданнями у сфері океанології з'їзд вважає:

- розробку та впровадження довгострокової Національної програми наукових досліджень та інтегрованого комплексного моніторингу стану екосистем Чорного і Азовського морів для забезпечення впровадження Рамкової Директиви ЄС про морську стратегію й Водної рамкової директиви ЄС;
- модернізацію матеріально-технічної бази і розвиток системи гідрометеорологічного моніторингу в Азово-Чорноморському басейні; технічне переоснащення морських гідрометеорологічних станцій; забезпечення проведення систематичного моніторингу мінливості метеорологічних і океанологічних характеристик у відкритих районах шельфової зони морів; впровадження сучасних методів і засобів дистанційного моніторингу

мінливості гідрометеорологічних параметрів в морських районах України;

- розробку та впровадження сучасних технологій моделювання і прогнозування стану морського середовища акваторії української частини Азово-Чорноморського басейну, зокрема складових сучасної національної системи морських прогнозів в Україні; створення Національного центру морських прогнозів на базі Гідрометцентру Чорного та Азовського морів із науковим і науково-методичним забезпеченням установ Національної академії наук України та фахових ВНЗ;
- створення наукового підґрунтя, науково-методичного забезпечення для запровадження системи комплексного управління прибережною зоною моря, гідроекологічним станом і водними ресурсами лиманів Чорного та Азовського морів, перспективного просторового планування розвитку прибережної зони моря;
- оцінку впливу змін клімату, що відбулися й очікуються у XXI ст. на характеристики гідрометеорологічного режиму та природні ресурси морів і лиманних систем України;
- підготовку кадрового науково-технічного потенціалу для забезпечення розвитку морських гідрометеорологічних досліджень з урахуванням сучасних вимог. Зокрема: (1) створення умов для підготовки висококваліфікованого кадрового потенціалу в галузі гідрометеорологічного забезпечення діяльності різних галузей морського господарства України у відповідності зі стандартами Всесвітньої метеорологічної організації, Міжнародної океанографічної комісії, Міжнародної гідрографічної організації; (2) забезпечення на державному рівні оновлення матеріально-технічної бази ВНЗ, які готують фахівців для гідрометеорологічного забезпечення різних напрямків морського природокористування – океанографії, гідрографії, морської метеорології; оснащення навчально-наукових лабораторій сучасним обладнанням, приладами для здійснення гідрометеорологічного моніторингу стану довкілля, зокрема, польових морських досліджень; (3) інтеграція наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності ВНЗ і наукових установ Національної академії наук України у галузі морської гідрометеорології;
- розвиток за державної підтримки міжнародного співробітництва у сфері океанографічних досліджень, охорони й відтворення довкілля Азовського і Чорного морів;
- розвиток інформаційно-ресурсної діяльності у сфері океанології та створення єдиної Національної бази архівних даних гідрометеорологічних

морських спостережень у Чорному та Азовському морях з відкритим доступом до її використання студентами, аспірантами, науковцями; державна підтримка видання міжнародних і національних фахових періодичних і монографічних видань у галузі океанології, гідрографії, морської метеорології.

Пріоритетними завданнями у сфері гідрометеорологічної освіти, в т.ч. підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців, з'їзд вважає:

- поновлення у переліку спеціальностей на рівні вищої освіти окремої спеціальності «Гідрометеорологія», що забезпечить дотримання міжнародних стандартів професійної підготовки фахівців-гідрометеорологів;
- перегляд кваліфікаційних вимог до персоналу оперативних гідрометеорологічних підрозділів у відповідності до нових технологій збору, опрацювання і аналізу інформації, прогнозу гідрометеорологічного стану, а також нових завдань з гідрометеорологічного, в т.ч. кліматичного обслуговування;
- впровадження інноваційних методів, зокрема дистанційних, з метою вдосконалення й розширення ефективності гідрометеорологічної освіти;

- створення нових освітніх програм відповідно до кваліфікаційних вимог Всесвітньої метеорологічної організації та національної гідрометеорологічної служби у тісній співпраці з працівниками оперативних гідрометеорологічних підрозділів;
- інтеграцію наукових досліджень та навчального процесу, а також їх інтеграцію у міжнародні наукові та освітні програми (проекти);
- створення національного міжгалузевого центру професійної підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців на базі Одеського державного екологічного університету і Українського гідрометеорологічного центру;
- створення регіонального центру Всесвітньої метеорологічної організації з підготовки фахівців на базі Одеського державного екологічного університету та гідрометеорологічних технікумів в Харкові і Херсоні з метою забезпечення регіональних потреб у підготовці висококваліфікованих фахівців у сфері гідрометеорології;
- систематичне підвищення кваліфікації фахівців національної гідрометеорологічної служби, наукових установ і навчальних закладів з використанням можливостей та сервісів Всесвітньої метеорологічної організації.